

Vergotinova pećina kod Nove Vasi Porečke

u Istri

U 1960. godini vršio sam speleološka terenska rekognosciranja u Zapadnoj Istri i tom sam prilikom posjetio više speleoloških objekata u okolici Nove Vasi Porečke (M. MALEZ 1960). Od svih speleoloških objekata u okolici navedenog sela, jedino je položaj i morfologija Vergotinove pećine pod Fratu pružala pogod-
ne uvjete za paleontološka iskopavanja. Godine 1962. posjetili smo spomenutu pećinu i u njoj izvršili pokusna sondiranja (M. MALEZ 1963a).

Vergotinova pećina pod Fratu nalazi se oko 2.300 m u pravcu SSZ od Nove Vasi Porečke, a udaljena je oko 600 m od kuća Vergotini. Geografski položaj pećine je $45^{\circ}17'3''$ sjeverne širine i $13^{\circ}39'19''$ istočne dužine od Greenwicha, a ulaz joj leži na 85 m apsolutne visine. Pećinu je teško pronaći, jer leži u pošumljenom i zaravnjenom terenu, koji je posut brojnim i to pretežno plitkim vrtačama. Ulaz pećine leži na rubu jedne takve plitke vrtače i orijentiran je prema jugoistoku.

Pećina je morfološki jednostavno građena (slika 1); sastoji se samo od jednog manje više horizontalnog hodnika, koji na završetku prelazi u posve nisku prostoriju. Ukupna duljina pećine iznosi svega 45 m, najveća širina u sredini je 6 m, a visina na većem dijelu hodnika varira od 1,2 do 1,8 m. U cjelini gledano pećina ima oblik skoro horizontalnog tunela, koji je blago nagnut od ulaza prema unutrašnjosti. Nastala je u dobro uslojenim svijetložutim i jedrim gornjokrednim vapnencima bez fosila; njihov pravac pada je S 30° Z pod 8° . Postanak pećinskog ulaza uvjetovan je jednom vertikalnom dijaklazom pravca I 15° J-Z 15° S, a veći dio pećinskog hodnika nastao je uzduž slojnih ploha i dijastroma. Pećinski trakt nalazi se posve nisko pod površinom i debljina kamenog stropa iznosi oko 2,5 do 3 metra. Tlo je u pećini pokriveno debelim nanosom, dok su bočne stijene pretežno gole i samo

mjestimice prevučene sigastom korom. Unutrašnjost je za vrijeme našeg istraživanja bila posve suha, a temperatura se kretala od 12-14°C.

Već kod terenskog rekognosciranja u 1960. godini opazio sam na bočnim stijenama u unutrašnjosti pećine zaobljene i uglačane izbočene površine; one su izgledom posve identične sa tako zvanim "medvjedjim brušenjima". Takve oblike redovito nalazimo na bočnim stijenama onih pećina, koje su za vrijeme gornjeg pleistocena služile brojnim generacijama pećinskih medvjeda kao brlozi (O. ABEL 1935; M. MALEZ 1953; itd.). Otkriće ove pojave u Vergotinovoj pećini bio je i razlog za pretpostavku, da bi se i u njezinim taložinama vjerojatno otkrili ostaci pećinskog medvjeda, a uz njega i ostaci drugih pleistocenskih životinja.

Mjesto za pokusnu sondu odredili smo u sredini pećine, po prilici oko 20 metara od ulaza, tj. na onom dijelu gdje je pećina najšira (vidi sl. 1). Na bočnoj strani sa sjeveroistočne strane sonde lijepo su na svega pola metra iznad tla vidljiva "medvjedja brušenja" (BR na poprečnom profilu A-B na sl. 1). Širina sonde iznosila je 3 m, a taložine su prekopane na dubini od preko 2,5 metra. Iskopavanje je bilo vrlo teško; sonda se neprestano zarušavala zemljom, jer su jazavci i lisice svojim rovovima u tolikoj mjeri prokopali i prero ali naslage, da se neporemećenih dijelova u taložini našlo vrlo malo. Zbog toga su i vremenski stariji nalazi došli u više nivoe i bili su izmiješani s mladjim predmetima. Ipak je uz bočnu stijenu uspjelo dobiti prvobitni redosljed taložina i njihov generalni profil je ovaj:

- a) Siva humozna zemlja bez kamenja.....60 cm
- b) Smedja humozna zemlja sa sitnim kamenjem.....50 cm
- c) Svijetlosmedja ilovača sa mnogo kamenja i komadima sigaste kore.....60 cm
- d) Tamnosmedja ilovača sa sitnim kamenjem, prekopana do.....90 cm

Gornja dva humozna sloja vremenski pripadaju holocenu, sloj "c" najvjerojatnije postglacijalu, a sloj "d" završnoj fazi posljednje glacijacije i to gornjem dijelu Würm III stadijala. Dublje naslage nisu prekopane, jer su se bočne stijene sonde u tolikoj

njeri zarušavale, da se to nije moglo postići. Kod budućih istraživanja u ovoj pećini biti će potrebno provesti iskopavanja na samom ulazu i zatim nastaviti prema unutrašnjosti, a iskopanu zemlju i kamenje izvoziti na teren pred pećinu.

U prekopanim taložinama otkriveno je više zanimljivih nalaza. Najznačajniji paleontološki nalaz otkriven je u tamnosmedjoj ilovači sa sitnim kamenjem (sloj d); to je gornji treći inciziv pećinskog medvjeda (Ursus spelaeus ROSENM. & HEINROTH). Na temelju ovog nalaza sigurno je utvrđena spomenuta karakteristična životinja gornjeg pleistocena u Vergotinovoj pećini i na taj način je popunjena praznina o rasprostranjenju pećinskog medvjeda na području Istre. Taj nalaz, iako se sastoji za sada samo od jednog komada, dokazivao bi, da je pećinski medvjed nastavio u gornjem pleistocenu ovu pećinu i da zaobljene i uglačane površine na bočnim stijenama stvarno pretstavljaju "medvjedja brušenja".

Otkriveni gornji treći sjekutić pripada relativno mladoj, ali već posve odrasloj životinji. Kruna zuba još nije upotrebom načeta, a korijen je potpuno formiran i pulpa zatvorena. Proporcije zuba su ove:

	I ³ (u mm)
Visina.....	48,5
Anteriorno-posteriorna širina krune.....	14,3
Medio-lateralna širina krune.....	13,1

U odnosu na novopostavljeni varijacioni raspon za taj zub kod vrste Ursus spelaeus (M. MALEZ 1963b, tabela 31), pripadao bi I³ iz Vergotinove pećine približno srednjevelikom primjerku pećinskog medvjeda.

Osim pećinskog medvjeda otkriveni su još ostaci ovih rodova: Lepus, Canis, Vulpes, Felis, Meles, Mustela, Cervus, Bos, Capra i Ovis. Osim toga sakupljene su brojne kosti mikromamalija, osobito raznih glodavaca, a sakupljeno je i više ptičjih kostiju. U svijetlosmedjoj ilovači s mnogo kamenja (sloj c) otkrivena je fragmentarna donja čeljust čovjeka, a na osnovu prisutnih mliječnih zubi može se zaključiti, da pripada djetetu. Površina donje čeljusti pokrivena je mjestimice manganskom patinom i njezin

stupanj usčuvanosti i fosilizacije razlikuje se od onoga, kojega posjeduju kosti iz gornja dva humozna sloja. To bi isključivalo mogućnost, da je dječja mandibula pokopana iz gornjih taložina.

U gornja dva humozna sloja otkriveno je više prethistorijskih predmeta, a od njih je najčešća keramika. Uz tipičnu halđštatsku keramiku pronadjen je jedan željezni nož i šiljak iz rožine. Više komada rimske i staroslavenske keramike (s valovnicom) sakupljeno je u najgornjem humusu.

Svi otkriveni nalazi zajedno s ustanovljenom stratigrafijom lokaliteta, daju naslućivati, da je Vergotinova pećina bila u prethistoriji naseljavana ljudima, još ranije u završnoj fazi posljednje glacijacije od pećinskih medvjeda, pa bi sistematsko iskopavanje započeto od ulaza, vjerojatno dalo vrijednih rezultata za geologiju kvartara i prethistoriju u ovom dijelu Istre.

L i t e r a t u r a

- ABEL, O., 1935, Vorzeitliche Lebensspuren. Fischer Verlag. Jena.
 MALEZ, M., 1953, Tragovi o životnom djelovanju pećinskog medvjeda u našim pećinama. Speleolog, 1. Zagreb.
 MALEZ, M., 1960, Paleontološka i speleološka istraživanja u 1960. godini. Ljetopis JAZU, 67. Zagreb.
 MALEZ, M., 1963a, Istraživanje pleistocenske stratigrafije i faune u 1962. godini. Ljetopis JAZU, 69. Zagreb.
 MALEZ, M., 1963b, Paleontološka i stratigrafska istraživanja kvartarnih naslaga u pećinama. Fond stručnih dokumenata Instituta za geološka istraživanja SRH, br. 214. Zagreb.

